

caeterorum hominum impunitatem sibi promittere possunt, quando potestate sua male utuntur.

2° *Ex sine proximo auctoritatis civilis.* Finis ille est felicitas civium temporalis, non qualiscumque, sed vera et legitima; atqui vera et legitima felicitas ea est quae virtuti colendae inservit, et ad finem ultimum, Deum scilicet assequendum, confert. Unde princeps temporalis suum regimen ordinare tenetur, ad rectam religionis per singulos individuos observationem. At, posito quod princeps, ut talis, nulla erga Deum religionis obligatione teneatur, jam, nullo habito ad religionem respectu, poterit suam exercere auctoritatem. Ergo haec auctoritas sine suo legitimo et necessario frustrabitur.

3° *Ex luctuosis consecrariis.* Nam, ubi rectores societatum civilium censebuntur, ut tales, religiose erga communitatem non obligati, subditi illico sibi persuadebunt se nullatenus religiose ad legum observantiam teneri; et inde quot malorum fons scaturiet! Quinimo, nemo non videt praelaudatam socialem et politicam indifferentiam, quasi naturali pondere, indifferentiae pestem in ipsis individuis generare. Et haec est praecise ratio cur increduli, cum viderent se non posse via directa sensum religiosum in individuorum cordibus extinguere, ad id via indirecta pervenire conati sunt, publicam religionis professionem evertendo.

30. Dico 3°: *Ex dictis sequitur non sufficere cultum privatum, sed publicum requiri.*

Cultus *privatus* ille est qui uniuscujusque individui nomine rependitur; cultus *publicus* nomine totius societatis, sive fiat in secreto, sive non.

Constat thesis: 1° *Ex necessitate jam probata religionis socialis*: cultus enim publicus nihil aliud est quam religionis socialis exercitium.

2° *Experientia* juxta quam compertum est absque cultu publico privatum frigescere.

DE VERA RELIGIONE

PARS PRIMA

DE RELIGIONE REVELATA IN GENERE

31. Quatuor expendenda veniunt: 1° revelationis possibilitas; 2° revelationis necessitas; 3° revelationis inquirendae obligatio et modus; 4° revelationis notae. Unde tot erunt dissertationes.

DISSERTATIO PRIMA

DE REVELATIONIS POSSIBILITATE

Exposita breviter natura revelationis, vindicanda est ejus possibilitas adversus incredulos, quorum, ut vidimus, alii revelationem in se repugnare contendunt, alii dicunt repugnare ratione modi, id est, si fiat mediate, alii volunt repugnare ratione objecti, id est, si fiat mysteriorum aut praeceptorum legi naturali superadditorum. Et ideo quaeruntur quatuor:

008303

QUAESTIO I^a

Quid et quotuplex sit revelatio?

32. Resp. 1° Revelatio in genere: 1° si spectetur vocis etymologia, est *remotio veli*; 2° si spectetur litteralis significatio vocis, est *manifestatio rei occultae*; 3° si spectetur id quod ex communi sensu per hanc vocem significatur, est *declaratio veritatis alicujus* vel illam ignorantem manifestans, vel illam jam cognoscenti nova ratione aperiens.

Resp. 2° Revelatio multipliciter dividitur:

1° in *humanam* et *divinam*, prout fit per hominem aut per Deum.

2° Revelatio divina alia est *naturalis*, alia *supernaturalis*.

a) Revelatio divina *naturalis* locum habet dum, per exercitium virium intellectualium quae naturae insunt, ex rebus creatis assurgimus ad Dei cognitionem, aliarumque veritatum quas ex illis lumine naturali eruimus.

b) Revelatio divina *supernaturalis* est quae fit praeter hunc ordinem, seu praeter debitum humanae naturae; et hoc diverso modo contingere potest, scilicet: per lumen gloriae in coelis, et de illa ibi non agitur; aut per aliud lumen indebitum, sed quod non est formalis Dei locutio, et ideo non obligat ad credendum propter auctoritatem Dei hic et nunc loquentis; quod lumen consistit, vel in illustrationibus gratiae praevenientis, vel in cognitione miraculose infusa, sed in se actibus naturalibus acquisibili, v. g., si quis a Deo theologiae scientiam absque praevio

studio acciperet. Nec etiam de hujusmodi revelatione nunc agimus.

Sed revelationem divinam *supernaturalem* proprie dicimus, hanc quae habetur per lumen aliquod veritatem manifestans ex Dei hic et nunc loquentis auctoritate credendam, seu quae habetur per formalem Dei locutionem. Locutio autem Dei formaliter sumpta, est manifestatio conceptus divini, et mediante hoc conceptu, veritatis per illum repraesentatae, ad creaturam rationalem specialiter directa. Omnis quippe locutio immediate ordinatur ad manifestandum loquentis conceptum alicui enti intelligenti. Deus igitur, loquendo, immediate proprium conceptum nobis declarat; sed quo fine? Certe ut nostrum conceptum suo conformemus, et veritatem per suum conceptum repraesentatam credamus, quia ipse est summe verax qui nec falli nec fallere potest.

Revelatio sic intellecta adhuc subdividitur in *immediatam* et *mediatam*.

Est *immediata*, quando Deus per se, vel saltem sine intermedio hominis alicujus, loquitur. Licet enim per Angeli intermedium loqueretur, revelatio censeretur immediata. Est *mediata*, quando Deus nobis loquitur per hominis, qui immediate revelationem accipit, intermedium.

Revelatio immediata subdividitur etiam:

1° in *pure intellectualem*, ubi solummodo adhibetur lumen mentem interius illustrans, quo locutio divina percipitur.

2° in *non pure intellectualem*, ubi, scilicet, praefato lumini adduntur adjumenta quaedam, nempe: aut forma aliqua sensibus externis apprehensa, v. g.

voces articulatae, vel repraesentationes corporales, et tunc dicitur revelatio *sensitiva*; aut forma quaedam imaginaria sensus externos non afficiens, et tunc dicitur revelatio *imaginaria*.

Resp. 3°. Revelatio ergo supernaturalis, quam hic et nunc intendimus, definiri potest: 1° *subjective*: alicujus veritatis manifestatio a Deo homini per locutionem formalem mediate aut immediate facta; 2° *objective*: ipsa veritas aut veritatum complexio per formalem Dei locutionem manifestata.

QUAESTIO II^a

Utrum possibilis sit revelatio supernaturalis in se sumpta, seu, saltem immediata?

33. Resp. Videri potest quod non.

Etenim 1° Deus, infundendo rationis lumen, statuit ut hac via ad veritatis cognitionem homo perveniat. Atqui hunc ordinem mutando secum pugnat. Ergo non potest velle ut homo alia via veritatis cognitionem adipiscatur.

2° Praeterea, Deus non multiplicat media cognitionis sine ratione, cum agat semper viis simplicissimis. Atqui ad homines instruendos rationem naturalem, uti medium prorsus idoneum, ordinavit. Ergo sine causa alio medio, videlicet revelatione, uteretur.

3° Praeterea, rationi naturali jus inalienabile competit contradicendi doctrinae, quoties repugnantiam aliquam in ea percipere existimat. At adhaerendo alicui doctrinae tanquam a Deo revelatae, praedicto juri renuntiaret Ita J. Simon (*La religion naturelle. — Préf.*)

4° Praeterea, Deus non potest quod divinam ipsius dedecet majestatem. Sed divina majestate indignum videtur creaturas tam miseras alloqui.

5° Praeterea, ut ait Straussius, quum essentia animi consistat in activitate, patiens cogitari nequit, nisi simul, sub alio respectu agens sit; id est: absoluta passio in animo humano admitti non potest, et quivis conceptus qui hanc implicat necessario falsus est. Jam vero supposita revelatione, id est, operatione immediata Numinis in animum humanum, huic absoluta passio tribuenda est. Etenim, Ens summum necessario erit summe activum; proinde huic summae activitati in homine omnimoda passivitas respondebit.

34. Sed contra dico: *Revelatio supernaturalis in se sumpta, seu saltem immediata, possibilis est.*

Est de fide, quia definita a concilio Vaticano, sess. 3. De Revel. can. 2: « Si quis dixerit fieri non posse aut « non expedire ut, per revelationem divinam, homo « de Deo cultuque ei exhibendo edoceatur; anathema « sit. » Sic contra incredulos de quibus supra, et qui omnem revelationem supernaturalem tanquam impossibilem rejiciunt.

Et revera, repugnantia, si quae esset, oriretur vel ex parte Dei revelantis, vel ex parte hominis revelationem accipientis: atqui nullum ex his duobus dici potest.

1° *Non repugnat ex parte Dei revelantis.* Revelatio enim est formalis Dei locutio, seu manifestatio conceptus divini ad hominem specialiter directa. Atqui Deo nec medium, nec motivum deest suos nobis conceptus manifestandi. Non medium: quia cum homini dederit facultatem proprios manifestandi

conceptus, quomodo illa carere possit? Non motivum: siquidem revelatio in Dei gloriam hominisque utilitatem cedit.

2° *Non repugnat revelatio immediata ex parte hominis eam accipientis.*

Non repugnat enim 1° hominem accipere cognitionem veritatis, cum sit facultate cognoscendi praeditus. — 2° hominem hanc accipere a Deo per formalem locutionem, nam ab aliis hominibus per locutionem formalem saepe eruditur; cur non erudiretur a Deo? — 3° hominem sic eruditum certo conscium fieri de acceptae locutionis origine divina. Multoties enim cognitionum suarum adventitiam originem perspicit, et affirmat, absque ulla haesitatione, se talem veritatem aut per oralem institutionem, aut per librum, aut per experientiam, aut per reflexionem didicisse. Quidni affirmare poterit Deum sibi esse locutum? Ergone Deo difficile erit homini quem alloquitur infundere firmam et invincibilem persuasionem de locutionis divinitate? De caetero, revelatio religionis, cum ad aliorum utilitatem fiat, semper a Deo talibus insignitur notis, quibus evidenter patet hanc esse vere divinam, et de hisce notis infra latius erit agendum.

Sic igitur respondendum ad ea quae objiciuntur n. 33.

35. *Ad 1.* Deum secum nullatenus pugnare, ubi luminis naturalis beneficio addit lumen revelationis supernaturalis. Ratio enim naturalis possibilitatem revelationis supernaturalis convenientiamque ipsa percipit; ac proinde Deus revelando secum non pugnat, quatenus est rationis naturalis auctor.

36. *Ad 2.* Deus sapientissimas habere potest ra-

tiones intellectum naturalem, valde debilem et obscuratum, superioris luminis subsidio augendi et corroborandi.

37. *Ad 3.* Ubi ratio doctrinae certo revelatae adhaeret, jam non est locus abdicandi jus contradictionis. Jus enim illud est prorsus chimaericum; cum ratio, semel certiorata de veritate revelationis, clare videat religionem sic manifestatam nihil falsi continere posse. Ergo debitum nunquam contradicendi doctrinae revelatae, non ex abdicatione juris oritur, sed ex ipsamet certitudinis lege.

38. *Ad 4.* Non dedecuit Deum hominem non existentem creare; cur dedeceret eum jam existentem supernaturaliter illuminare, ac praesertim ei revelare qua via suum Conditorum glorificare et assequi valeat?

39. *Ad 5.* Ea est divini Entis infinita activitas, quae omnis creatae activitatis sit principium. Unde, nedum propriam intellectus creati activitatem, quae omni cognitioni inest, operatio divina immediata excludat, hanc potius producit, complet atque perficit; Deus enim in animum agit modo naturae ejus conformi.

QUAESTIO III^a

Utrum possibilis sit revelatio supernaturalis mediata?

40. *Resp.* Videri potest quod non.

Etenim, Deus non potest hoc modo revelare quo: 1° homines cogentur ad investigationes plerisque impervias; 2° plerumque incerti forent de religione revelata; 3° et quasi necessario religionis depositum, labentibus annis, adulteraretur. Atqui, posita revelatione mediata:

1° Homines tenerentur investigare : an revera extiterint ii quibus dicitur revelationem immediate factam esse, an non fuerint decepti aut deceptores, et an veritates eis manifestatae fideliter transmissae fuerint. Sed hujusmodi investigationes plerisque sunt imperviae.

2° Difficillimum erit, iis etiam qui praedictas investigationes peragere poterunt, ad optatam veritatis certitudinem pervenire ; et haec difficultas, ut patet, labentibus annis, quotidie major et insuperabilior efficitur.

3° Tandem, depositum revelationis, sic hominum custodiae traditum, quasi necessario, temporum decursu, adulterabitur, propter ingeniorum debilitatem, rationis superbiam et passiones indomitas. Ergo vel Deus non revelat, vel immediate revelat.

41. *Sed contra dico : Revelatio mediata non repugnat ; imo gravissimis rationibus commendatur.*

Prob. 1^a pars : *Non repugnat.*

Ostenditur evertendo fundamentum adversariorum. Ad hoc enim sufficit ut, non obstante revelatione mediata, religionis revelatae certa cognitio satis omnibus evadat obvia, et ut sufficienter ejus integrae conservationi provideatur. Atqui utrumque constat.

1° Revelationis etiam mediatae certa cognitio satis omnibus obvia esse potest. Nam 1° facta quibus innoscit possunt esse publica, innumera, obvia, splendida, monumentis notissimis et maxime authenticis consignata. Tunc autem quilibet vir, saltem mediocriter doctus, absque difficultate comperiet ea esse quolibet alio facto historico certiora ; et haec notitia moti-

vorum credibilitatis, apud rudes et indoctos, facili negotio, doctorum ope, diffundetur ; quinimo, prae laudata factorum jam diu praeteritorum inquisitio et ponderatio minime necessariae sunt ; quia Deus, omni tempore, suam religionem talibus signis decorare potest, quae intuentium oculos actualiter ac vivide afficiant, et omnes ; qui recto sunt corde, ad obsequium fidei redigant, quin rationabiliter dubitandi locus ipsis relinquatur ; quod satis constat quotidiana fidelium catholicorum experientia.

2° Deus providere potest ut revelatio, etiam mediata, fideliter et integre cunctis transmittatur ; quia evidens est hoc divinam potentiam non superare. Et revera, multiplex indicatur medium talem finem obtinendi, nempe : 1° si veritates transmittendae in traditionibus populorum constanter et patenter, Deo sic providente, retineantur ; 2° si Deus identidem suscitet viros extraordinarios, qui has veritates, ubi opus est, hominum memoriae revocent, et suam divinam missionem signis indubiis probent ; 3° demum et praesertim, si Deus instituat publicum ac perpetuum in mundo magisterium dono infallibilitatis praeditum, quo veritates revelatae indesinenter praedicentur, et errores insurgentes comprimantur.

Ergo immerito dicunt increduli revelationem mediatam, temporum lapsu, necessario fieri incertam, atque adulterandam esse. Non repugnat igitur revelatio mediata.

Prob. 2^a pars : *Revelatio mediata gravissimis rationibus commendatur.*

1° Melius accommodatur indoli hominum, qui apud alios doctiores confugere amant ut instruentur.

2° Instinctum sociale, religionis exercitio maxime congruum, plurimum fovet.

3° Efficacius fanaticismo praecludit viam. Si enim Deus semper homini cui revelat immediate loquatur, multi se ab eo supernaturaliter illuminatos fuisse imaginabuntur, nec falsitatis ab aliis argui poterunt.

4° Innumera praecavet flagitia, illorum, scilicet, qui, sub praetextu revelationis, sua scelera cohonestare vellent.

QUAESTIO IV^a

Utrum possibilis sit revelatio mysteriorum, necnon praeceptorum legi naturali superadditorum?

42. Resp. *Mysterium est veritas, seu res sive existens, sive non, sed intrinsece possibilis, et cujus possibilitatem intrinsecam naturaliter percipere non possumus; sic, v. g., Incarnatio, etiamsi non existeret, esset mysterium. Econtra, factum cujus veritas per rationem naturalem est indemonstrabilis, non est ideo mysterium, quia ejus possibilitas intrinseca nonnunquam naturaliter percipitur; v. g. auctoritas papalis, aut futuritio alicujus liberi.*

43. Quo posito, videri potest quod revelatio restringi debeat ad veritates et praecepta quae sola ratione naturali percipiuntur.

Etenim 1° proprium intellectus objectum est verum universale. Hinc quidquid habet rationem veri continetur sub objecto adaequato intellectus humani. Ergo quaecumque possibilitas intrinseca, cum rationem veri essentialiter habeat, ab intellectu humano attingi potest, seu, non dantur mysteria.

2° Praeterea, mysterium esset aliquid superintel-

ligibile, ac proinde non haberet cum intellectu proportionem. Ergo non est aliquid verum, siquidem veritas dicatur per relationem ad intellectum. Ergo iterum non dantur mysteria.

3° Praeterea, mysteria, cum sint supra rationem, jam non sunt rationi conformia. Atqui Deus vult hominem judicare de rebus juxta dictamen rationis. Non potest igitur exigere ut ratio assentiat mysteriis. Ergo mysteria, posito quod existerent, non essent revelabilia.

4° Praeterea, mysteria sunt veritates inintelligibiles; sed propositiones quibus enuntiantur veritates inintelligibiles nullam menti nostrae ideam exhibent, ac proinde nihil patefaciunt. Unde patet mysteriorum, etiamsi darentur, revelationem nullius fore utilitatis.

5° Praeterea, per solam legis naturalis observationem homo attingit omnem perfectionem naturae suae consentaneam. Ergo Deus illi non revelat praecepta positiva.

44. *Sed contra dico 1° : Dantur mysteria in ordine veritatum religiosarum.*

Est de fide, ex conc. Vatic. sic definiente (sess. 3, de fide et rat. can. 1) : « Si quis dixerit in revelatione « divina nulla vera et proprie dicta mysteria contineri, sed universa fidei dogmata posse per rationem « rite excultam e naturalibus principiis intelligi et « demonstrari; anathema sit. »

Prob. 1° ex perfectione divini intellectus.

Intellectus divinus perfectione sua infinite superat quemlibet intellectum creatum; ad plura igitur se extendit; sunt itaque veritates intellectui divino perviae, quae omnem intellectum creatum effugiunt.

Prob. 2° ex natura possibilitatis intrinsecae.

Percipere alicujus rei possibilitatem intrinsicam est cognoscere essentiam divinam, quatenus tali modo et gradu est communicabilis et imitabilis ad extra. Ergo qui rei cujuscumque posset naturaliter percipere possibilitatem intrinsicam, haberet capacitatem intellectivam proportionatam cognitioni essentiae divinae, secundum omnes modos et gradus quibus est ad extra communicabilis et imitabilis, seu haberet capacitatem infinitam. Ergo nullus intellectus creatus potest cujuscumque rei naturaliter percipere intrinsicam possibilitatem, seu, dantur mysteria.

Prob. 3° *ex natura conceptuum quibus Deum apprehendimus.*

Certe sola ratione cognoscimus Deo competere omnes perfectiones creaturarum. At modus quo hae perfectiones ipsi conveniunt est prorsus omni intellectui creato naturaliter impervius. Conceptus enim quos sibi omnis intellectus creatus naturaliter efformat de perfectionibus divinis, desumuntur ex perfectionibus creaturarum, siquidem non nisi ex creaturis Deus naturaliter cognoscitur; sed perfectiones quas percipimus in creaturis Creatori conveniunt modo essentialiter diverso, et ideo de perfectionibus divinis non habemus nisi conceptus *analogicos*, quibus impossibile est repraesentari modus singularis quo illas perfectiones Deus possidet; ille igitur modus est cui libet intellectui creato naturaliter investigabilis. Hinc, quamvis naturaliter sciamus, v. g., Deum esse bonum et justum, simplicem et immensum, liberum et immutabilem, etc., attamen qua ratione illa attributa in Deo reperiantur et inter se concilientur, naturaliter scire haud possumus.

Insuper, Deus naturaliter non cognoscitur nisi ut creaturarum causa. Est autem causa creaturarum quatenus omnipotens, seu quatenus est unus in natura, non quatenus est trinus in personis. Trinitas igitur personarum non est naturaliter cognoscibilis. Ergo si constet, ut theologi invicte probant, revelatam fuisse Trinitatem personarum in Deo, jam certum est dari mysteria.

Prob. 4° *exemplo aliarum scientiarum.*

Singulae scientiae sua habent mysteria. Quot sunt enim, vel in rebus creatis, certo admittenda, occulta tamen intima eorum ratione, quamvis a longo seculorum tractu, praeclara ingenia iis explicandis totas animi vires applicuerint! A fortiori, existunt mysteria in religione, quae circa Deum resque divinas versatur.

45. Dico 2°: *Mysteria sunt revelabilia.*

Est de fide, juxta definitionem conc. Vatic. supra allatam.

Prob. — Ideo mysteria non essent revelabilia, quia Deus careret aut medio, aut jure, aut motivo revelandi mysteria. Atqui nihil horum Deo deesse potest.

1° *Non deest Deo medium revelandi mysteria.*

Etenim, ad cognitionem alicujus mysterii sufficit ut in propositione qua enuntiatur, intelligamus quid significet subjectum, quid significet attributum, et certi simus attributum convenire subjecto, quamvis nos lateat nexus intrinsicus utriusque termini. Atqui illud certe non est impossibile. Sic v. g. in hac propositione: *Deus est homo*; novimus quid designatur per vocem *Deus*, quid per vocem *homo*; et, ubi haec eadem propositio nobis, propter Dei revelantis aucto-

ritatem, credenda proponitur, jam certi sumus attributum *homo* cum subjecto *Deus* convenire, quamvis non intelligamus qua ratione tale attributum cum tali subjecto conveniat; et sic de aliis mysteriis.

Exinde fit varia religionis christianae mysteria satis cognosci, ut ea valeamus definire, ab aliis objectis secernere, illa nonnullis explicationibus elucidare, et ab eis eximias deducere conclusiones.

2° *Non deest Deo jus exigendi fidem in mysteriis.*

Deus enim jus habet a nobis exigendi quodcumque rationabile obsequium. Jam vero, ut mentis obsequium erga mysteria sit rationabile, duo requiruntur et sufficiunt: 1° quod mens non percipiat ea intrinsece repugnare; 2° quod eorum existentia certo per motiva credibilitatis extrinseca demonstratur. Atqui non exigitur fides in mysteriis, nisi utraque conditio verificetur.

3° *Non deest Deo motivum revelandi mysteria.*

Revelatio enim mysteriorum ideo commendatur quod, 1° plenius humanum intellectum divino subiciat, 2° efficacius coerceat hominis superbiam et curiositatem, 3° majorem ipsi ingerat existimationem de Deo, rebusque divinis, 4° det illi incrementum meriti, propter fidei obscuritatem; incrementum luminis, propter novas quibus ditescit cognitiones; incrementum virtutis, cujus mysteria sunt potentissima incentiva; incrementum denique consolationis, quia vel minimum de rebus altissimis percipere, plus delectat quam majora de inferioribus.

46. Dico 3°: *Potest Deus nova praecepta legi naturali addere.*

Si non sit de fide, est saltem *theologice certum*, quia certo concluditur ex Conc. Vatic. sess. 3, II, can. 3: « Si quis dixerit hominem ad cognitionem et perfectionem quae naturalem superet divinitus evehi non posse... anathema sit. » Etenim ad hanc perfectionem homo non evehitur nisi per praecepta huic accommodata.

Probatum breviter: Deus nec jure nec motivo caret ad superaddendum praecepta legi naturali.

1° *Jure non caret.* Id enim faciunt quotidie principes temporales, et quidem vi potestatis a Deo mutuatae. Ergo ridiculum foret et contradictorium hoc jus Deo supremo Regi denegare.

2° *Motivo non caret.* Haec praeceptorum positivorum revelatio et impositio multum prodest: 1° ad commendandum divinae super humanam voluntatem dominium; 2° ad augendum meritum obedientiae; 3° ad innumerabilia alia bona ex divinarum legum observatione profluentia; siquidem per illam observationem: legis naturalis custodia assecratur; removen- tur virtutum impedimenta vitiorumque incentiva; Deo rependitur cultus ipsi acceptus; implentur conditiones ab eo pro peccatis expiandis requisitae, etc.

Sic igitur respondendum ad ea quae objiciuntur n. 43.

47. *Ad 1.* Quidquid habet rationem veri ab intellectu humano est attingibile, sed non eodem modo. Quae enim sunt nobis proportionata attingimus naturaliter, caetera supernaturaliter.

48. *Ad 2.* Mysteria sunt superintelligibilia eo quod proportionem non habent cum intellectu humano, sed habent cum intellectu divino, et ab eo naturaliter